

Det enkle barneperspektivet

Magne Raundalen

Magne Raundalen, denne månedens kronikkforfatter, er bestefar og spesialist i barnepsykologi, knyttet til Senter for Krisepsykologi i Bergen. Sammen med Marit Netland, Kjell Underlid, Ingunn Skre, Anne Skard og Peder Kjøs er han invitert av Tidsskriftet som fast kronikør. Neste måned: Marit Netland.

En av de mest vanlige programformuleringene du møter når det gjelder innsats for barn og politikk for barn, er et krav om at vi må ha eller skal innta et barneperspektiv. Det er som regel bygget inn i retorikken at de som snakker og skriver om det, har det, mens vi/de andre mangler det. De fleste offentlige aktørene som hevder at de har et barneperspektiv, holder det tett til brystet. Det vil si at du får ikke uten videre vite hva det innebærer. Perspektiv kommer fra latinske perspicio, som betyr at jeg ser gjennom, jeg gransker svært nøye. Om vi oversatte litt fritt, kunne vi si at det å ha et barneperspektiv er å ha barnet til gjennomsyn. Hvis vi lar det å granske nøye bety at vi vil basere oss på forskning, nærmer vi oss noe som kan være retningsgivende. Det vil si en plattform å stå på når vi skal tale barnas sak, så vel innenfor faget som i politikken.

Er det barn der? Dette er det viktigste spørsmålet for alle som vil ha et barneperspektiv

I denne kronikken vil jeg først og fremst ta fatt i det jeg har valgt å kalle **det enkle barneperspektivet**. Det vil si hvilke spørsmål vi må stille oss i gitte situasjoner for å sikre at vi i utgangspunktet praktiserer det. For at mitt barneperspektiv ikke skal flyte ut over alle grenser, vil jeg hele tiden ha i tankene at det skal hjelpe oss til å bedre livet for barn som lever under harde vilkår.

Det første nærgående spørsmålet er det viktigste, nemlig: **Er det barn der?** Selv om dette er det viktigste spørsmålet for alle som vil ha et barneperspektiv, vil jeg illustrere betydningen av at politiet gjør det. Det er nå sendt ut instruksjoner om at ved ethvert nødvendig husbesøk fra politiets side, enten det gjelder tilkalling på grunn av vold, rus og bråk, eller det er mistanke om omsetting av narkotika, skal man allerede på ringeklokken se om det er navn på barn der. Politiet skal se etter om det er trehjulssykler og kjelker der, hvilke nummer det er på skoene i gangen, og hvor mye lego det er på gulvet innenfor. Politiet kan dermed gå mer offensivt til verks fra starten av og spørre de impliserte voksne om hvor barna er. Politidirektøren er her forbilledlig klar i sine budskap til politiet: Om de blir tilkalt på grunn av bråk, fyll og vold i barnefamilier, er det ikke lenger snakk om at de har vært vitne til en voldsepisode. Politiet kan ikke forlate åstedet så snart gemyttene har roet seg, eller fordi de har tatt med seg den mest berusede til fyllearesten. De har oppdaget en tilstand som de har plikt til å følge opp. Det er med andre ord stor forskjell på et fylleperspektiv og et barneperspektiv.

Det tok faktisk lang tid før vi spurte krisesentrene for kvinner om det var barn der. Den første statistikken fikk vi i 2003. Når det gjelder barn på krisesentrene, viser statistikken at 41 % av kvinnene var mødre som hadde barna med, gjennomsnittlig 1,7 barn. Halvparten av barna er under 6 år gamle, og 83 % under 12 år. Hele 89 % av mødrene rapporterer at barna har vært vitne til vold hjemme

før de kom til krisesenteret. Statistikken viser at 45 % av beboerne var etnisk ikke-norske kvinner, hovedsakelig fra Afrika, Asia og Sør-Amerika. Det var flere blant de ikke-norske kvinnene som hadde med seg barn til krisesenteret, og det viser seg også at disse barna i større grad var blitt eksponert for familievolden. Krisesentrene har gjort mye de siste årene for å kombinere det tradisjonelle kvinneperspektivet og barneperspektivet, men det er et godt stykke igjen før de har gjennomført et granskende gjennomsyn. Det viktigste blir å bevege seg slik at man nøye gransker kollisjonspunktene mellom de to.

Det er avgjørende at dette barnespørsmålet er obligatorisk. Det må gjelde så vel baren på danskebåten ved midnatt som isolerte religiøse sekter, voksenavdelinger på sykehus og barn som er alene på reise – ingen rom skal være fritatt for spørsmålet: **Er det barn der?**

Det neste spørsmålet når det gjelder det enkle barneperspektivet, er: **Har de barn?**

Det har vært en tung Sisyfos-lignende øvelse å fremme et gjennomsyn av barna til psykisk syke og rusmisbrukende. Det var først mot slutten av det nylig forlatte århundre at vi begynte å spørre etter barna. Det har ikke vært stort bedre når det gjelder barn av fysisk syke, selv om Krefthforeningen har drevet et pionerarbeid, og de har både stilt spørsmålet om barn til alvorlig syke og døende voksne og om det er søsken der når barn i familien dør. Da britene begynte å forske på barn som levde under harde vilkår, slo de fast at tre millioner barn hadde en omsorgsrolle i forhold til voksne.

Spørsmålet er blitt stilt for første gang når det gjelder innsatte, men det kan se ut som om de spede forsøk på å aktivisere fangers pårørende er på vei ned igjen i skammens fortielse. Det er en ekstra grunn, dersom vi gransker nøye og ser på forskningen samtidig som vi utøver det enkle barneperspektivet, til å se gjennom alle barn av kriminelle. Siden 80-tallet har vi visst meget klart at den sterkeste korrelasjon til en kriminell løpebane er lovbrudd i familien. Med et skikkelig barneperspektiv kunne vi ha utformet et meget målrettet program for forebygging. Vi må stille nye spørsmål. Enkeltstemmer har begynt å spørre om de i Telemarks bataljon som skal til Afghanistan, har barn, og om hvordan er det å være barn av medieskadde voksne.

Grunnen til at jeg nevnte Sisyfos når det gjaldt barn av syke foreldre, er jo at han er blitt det klassiske symbolet på et tungt arbeid som mislykkes fordi vi ikke klarer å holde oss oppe når vi er oppe, vi ramler ned igjen. Vi kan godt ha Sisyfos-metaforen på barneperspektivets sjekkliste. Vi har også behov for å stille tilleggsspørsmål, for eksempel når det gjelder de gamle som er i ferd med å takke for seg på sykehjemmet eller intensivavdelingen: **Har de barnebarn?**

I fortsettelsen slår vi sammen to spørsmål, nemlig: **Er barna blitt hørt, og hvor gamle er de?**

Har du snakket med barna, er deres situasjon og reaksjoner kartlagt med de beste instrumenter vi rår over i dag? Det er tankevekkende å praktisere «reperspicio» – et gjennomsyn av vår egen fortid – og lese i faglitteratur som er mindre enn førti år gammel at verken traumer eller sorg er noe som biter særlig på barn. Når våre fremste forskere innenfor feltet gransker nøye hvordan det var mulig å skrive slikt i vitenskapens navn, er svaret klart: Man spurte ikke barna. Informantene om barns sorg og traumereaksjoner var både nære og fjerne voksne, med foreldre og lærere som hovedleverandører av budskapet om at barna hadde det bra.

Når det gjelder barns rett til å bli hørt og informert om forhold som griper inn i deres hverdag, har vi bare det siste tiåret fått mer krevende oppgaver. Her har Barnekonvensjonens sterke formuleringer om barnas deltagelse og inkludering vært som en plog, og vårt barnedepartement har senket alderen for å bli hørt i lovspørsmål (barnefordeling) fra 12 til 7 år og har gitt ut egen veileder for hvordan de små barna skal bli hørt. Her gjelder det samtidig å være våken for hvor grøftekanten befinner seg, det vil si faren for at vi skyver ufravikelig voksenansvar over på små barn, og det i barneperspektivets navn.

Mer enn én gang de siste årene er spørsmålet om **hva barn tåler**, blitt reist som en faglig utfordring, og det er blitt foreslått at vi bør komme opp med en slags smertekatalog for hva barna kan utstå i oppveksten. Det har jeg takket bestemt nei til. Mitt barneperspektiv omfatter ikke en faglig beskrivelse av hvor lenge vi bør akseptere at barn har oppholdstillatelse i lille helvete.